

levikuga; puudub üldrahvalik kangelane; hilised katsed luua autoriseeritud eepost) on tunnuslik teistelegi soomeugri idarühma rahvastele.

Tõlkis Mall Hiimäe

Kirjandus

1. Domokos, P. K voprosu ob epose v folklore ugro-finskih narodov. In: Problemõ izutšeniija finno-ugorskogo folklori. Saransk, 1972, s 91-97; Jermakov, F. Ob udmurtskom epose. In: Zapiski Udmurtskogo naučšno-issledovatel'skogo instituta. v 21. Iževsk, 1970, s 239-247; Jašin, D. Vzgljadõ utšjonõh na udmurtskii epos. In: Voprosõ svojeobrazija žanrov udmurtskoi literaturõ i folklori. Iževsk, 1983, s 124-144.
2. Vladõkin, V., Perevožštšikova, T. K semantike i evoljutsii nekotõrõh obrazov udmurtskoi mifologii i folklori. In: Problemõ etnogeneza udmurtov. Ustinov, 1987, s 164-189.
3. Atamanov, M. Iz istorii rasselenija voršudno-rodovõh grupp udmurtov. In: Materialõ po etnogenezu udmurtov. Iževsk, 1982, s 81-127.
4. Vanaturgi *tõr* - koht jurta sissekäigu vastas, püha koht; *eksei* on sama päritoluga sõna, hilisemal ajal tähendas põhiliselt tsaari (A. Lintrop).
5. Vt viide 3.
6. *Biger* - tänapäeva udmurdi keeles *tatarlane*.
7. Jašin, D. Lokalnõi karakter epitšeskoi traditsii v folklore permskikh narodov. In: Spetsifika žanrov udmurtskogo folklori. Iževsk, 1990.
8. Kosven, M. Raspad rodovogo stroja u udmurtov. In: Na udmurtskije temõ, v 2. Moskva, 1931.
9. Vladõkin, V. Drevnije finno-ugorskije epitšeskije motivõ "Kalevalõ" v folklorno-etnografitšeskoi sistemõ udmurtov. In: Problemõ epitšeskoi traditsii udmurtskogo folklori i literaturõ. Ustinov, 1986, s 5-21.
10. Jašin, D. Opõt sozdaniija udmurtskogo eposa (O rukopisi M. G. Hudjakova "Iz narodnogo eposa votjakov"). In: Problemõ epitšeskoi traditsii udmurtskogo folklori i literaturõ. Ustinov, 1986, s 82-97.

KÜLANARRI SOTSIAALNE STAATUS SOOMES

Tuija Joutsivuo. Soome, Helsinki

Külanarr on isik, kes ühel või teisel viisil kaldub ühiskonna käitumisnormidest kõrvale. See võib realiseeruda isiku välimuses, mõtteviisis, elulaadis või tegudes. Olen vaadelnud ühte niisugust inimtüüpi Häme külahullu, kingsepp

Juho Mäkäräise elu kaudu, keda tunti ka Heika Jussina. Ta sündis 1892. aastal ja suri 1967. aastal. Kogu elu veetis ta Hollolas Herrala külas.

Kingsepatöö ei kindlustanud Jussile küllaldaselt elatust, sellepärast kasutas ta mitmeid teisi tuluallikaid. Jussi oli väikest viisi poepidaja. See tegevus kindlustas üksikule mehele hädavajaliku sissetuleku ja ka teretulnud külalised. Muud tuluallikad olid kalapüük, marjakorjamine, küttepuid kogumine ja aiandus. Vahetevahel sai ta raha ka ajalehtedes avaldatud artiklite ja fotode eest. Käitumiselt oli ta vaikne ja pretensioonitu, aga Jussi trikid, vembud ja naljad tegid temast isiku, keda rohkem kui kaksikümmend aastat peale tema surma külas endiselt elavalt mäletatakse. Valisin Heika Jussi oma artikli tegelaseks selle tõttu, et ta oli minu vanaisa hea sõber ja ma olen kogu elu kuulnud kodus lugusid Jussist. Ma ei mäleta teda isiklikult, kuna olin alles nelja aastane, kui ta suri. Kogusin 1989. aasta suvel kuue nädala jooksul materjali Heika Jussi kohta vesteldes külaelanikega, tema kunagiste tuttavatega. Olen lugenud ka Jussi kirju õele ja samuti tema kohta kirjutatud artikleid.

Külanarri rolli omaksvõtmise võimalikud eeldused olid Heika Jussi puhul füüsilised ja sotsiaalsed. Füüsilistest põhjustest oli kõige tähtsam tema vilets tervis. Jussi põdes tuberkuloosi ja oli veetnud palju aega sanatooriumis, ent ta polnud võimeline kodus ravinõudeid järgima, sest ei saanud endale lubada küllaldaselt toitu. Tuberkuloosi ja napi toidu tõttu jäi Jussi väikeseks ja küürakaks.

Jussi ühiskondlik positsioon oli madal, ainuüksi tema tervislik seisund põhjustas talle majanduslikke raskusi. Külaelanikud aitasid vahetevahel Jussit näiteks küttepuid või toiduga. Ta elu oli pidev võitlus raskete tingimustega. Perekonna vaesuse tõttu ei saanud Jussi pärast algkooli õpinguid jätkata, kuid ta ihaldas teadmisi ja kompenseeris oma koolihariduse puudumist näiteks vene, rootsi ja esperanto keele õppimise ja raamatute, samuti mitmete ajakirjade ning ajalehtede lugemisega.

Külanarri roll oli Jussile hästi tuntud - eeskujuks oli ta oma isa. Temalt õppis Jussi kingsepa ameti ja päris huumorimeele.

Jussi jäi kogu eluks vallaliseks, hoolimata sellest, et ta ilmutas seksi vastu huvi. Elu jooksul oli Jussi mitmete naistega kirjavahetuses, mis katkesid, kuna ta ei nõustunud kohtumissetpanekutega, kartes, et tema füüsiline välimus kutsub esile vastumeelsuse. Kirjades varjas ta hoolikalt oma ühiskondlikku seisundit.

Erinevust teistest külaelanikest väljendas Jussi järgmiselt: 1. sõnamängu, naljajuttude või ka ehtsate vingerpussidega; 2. välimuse ja liigutustega ja 3. ümbruskonna, maja ja õue seadmise ja kujundamisega.

Jussi oli hea sõnasepp. Ta valdas keele mitmeid erinevaid stiile: külas räägivat igapäevast keelt, soome kirjakeelt, kasutas dokumentides ja kirjatöodes erinevaid stiile, valdas samuti kohalikku murret, mis oli tema ajal kadumas

ja mille valdamise poolest ta oli kuulus. Ta mängis sõnade mitmetähenduslikkusega, leiutas neologisme ja tsiteeris loetud raamatuid ootamatutes situatsioonides, eriti näiteks Piibli-vanasõnu. Sellest tulenes, et Jussiga vesteldes võis tekkida arusaamatusi ja soovi korral tõlgendas ta sõnumit endale soodsaimal viisil. Ta valis kõneviisi ja tõlgenduse vastavalt situatsioonile, isikule, kellega ta rääkis, ja oma tujule ning vestluskaaslane pidi leppima Jussi valikuga.

Naljajutud ja tembud olid ala, kus Jussi loomingulisus ja huumorimeel õit- sesid. Naljad võisid olla süütud või ka ebameeldivad. Ebameeldivate naljade ohvriks võis olla kogu küla või üks isik. Suur osa nendest naljadest vihjas otse või kaudselt seksuaalsuhetele või defekatsioonile ning võis olla ajendatud Jussi vallalisusest, olles seksuaalse pettumuse väljenduseks. Roojamisega inimeste ees või ebaharilikes kohtades väljendas Jussi oma arvamust neis situatsioonides, kus teised meetodid polnud küllaldased. Süütud naljad olid harilikult mõeldud teiste lõbustamiseks ja tema külanarri identiteedi tugevdamiseks.

Jussi välimus oli teistest erinev: ta oli väike ja küürakas. Aegajalt rõhutas ta oma välimuse erinevust mitmel viisil: ta võis ära ajada ühe poole oma pikast habemest, kanda kõrvarõngaid, värvida varbaküüsi jne. Ta võis avaldada oma erinevust ka motoorselt, näiteks saagides puid kindla rütmiga.

Jussi ümbrus, tema maja ja õu, väljendas omaniku isiku erandlikkust. Maja oli täis elu jooksul kogutud asju. Neid oli sageli üllatavalt kasutatud: näiteks oksjonilt hangitud daamikübaraid taimede kaitsmiseks külma eest. Jussi oli osav mees ja majas oli palju tema enda leiutisi. Maja ja õu olid vaatamisväärsused, mida külaelanikel oli võimalus näha, kui nad tõid talle kingi parandada või käisid tema majas sisseoste tegemas.

Hullu roll võis Heika Jussile olla võimaluseks, kuidas elada üle paljude elukülgede nurjumist ja säästa oma tervist. Ta suutis kontrollida oma hälbiva käitumise aktualisatsiooni ja loobuda teistest rollidest. Kui tarvis, võis ta üheaegselt kanda mitmeid rolle. Nende kombineerimise oskus kaitses külahullu: intelligentne narr oli võimeline ennast teravmeelsusega kaitsma pilkamise eest, mis ähvardas kõrvalkalduvat isikut, ning pilkaja ja tema ohvri rollid võisid ümber pöörduda. Jussi oli võimeline oma käitumise kaudu reguleerima ka teiste käitumist ja nii viisi tugevdama üldkehtivaid norme. Jussiga vesteldes pidid külaelanikud olema ettevaatlikud, "käituma korrektselt", kui nad vajasid kingsepa abi. Lugupidamatu käitumine võis esile kutsuda üllatavaid meetodeid kingaparanduses.

Kuigi Jussi ühiskondlik seisund oli madalam kui teistel külaelanikel, pälvis ta lugupeetud isiku staatuse intellektuaalsete võimete kasutamiseega. Suunates intellektuaalse energia ja loomingulisuse hälbunud käitumisse, oli Jussi võimeline saama ka vaimset rahuldust, mis oleks muidu olnud harimatule andekale

isikule külaühiskonnas raske. Külanarri roll oli samuti vabam kui teistel külaelanikel ja lubas tal külas kehtivatest normidest kõrvale kalduda. Madalale ühiskondlikule staatusele vaatamata oli Jussil oma külanarri rollis rohkem mänguruumi kui teistel külaelanikel. Seetõttu võis mõnel juhul tema seisund olla kõrgem kui teistel.

Tõlkis Kadi Sarv

VASTASTIKKU VAIMUDEGA: HAIGUS JA RAVIMINE JAAPANI KOGUKONNAS

Arne Kalland. Taani, København

On ammu teada, et jaapanlased on toetanud samaaegselt mitut usundit. Enamik neist on nii budistlike templite kui ka šintoistlike pühamute koguduste liikmed, mistõttu neid institutsioone on peetud teineteist täiendavaks, kuna nad rahuldavad erinevaid vajadusi. See fakt on põhjustanud uurijate seas vaidluse, kas sellised usundid nagu budism, šintoism, taoism, mitmed uued usundid ja religioossuse rahvapärased ilmingud “moodustavad paljukihilise struktuuri või ühe sulandunud struktuuri.”¹

Vastus sellele probleemile sõltub osalt analüüsi jaoks valitud perspektiivist. Vaimulikkonna vaatepunktist on usundid selgelt eristatavad. Ilmalike vaatepunktist nähtuna pole asi nii selge. Selles artiklis puudutan küsimust, kuidas inimesed käsitlevad haigust usundilistes terminites ja kuidas sellised uskumused mõjutavad inimeste käitumist nende püüetes ravitoimingute kaudu haigustest paraneda.

Võttes analüüsiüksuseks paikse kogukonna (Shingû Fukuoka prefektuuris),² on võimalik jälgida kindlaid isikuid arvukates usutoimingutes.³ Kõige selle jälgimisel on võimalik analüüsida, mil määral on ühist erinevates praksistes või kas need on alternatiivsed teed sama eesmärgi saavutamiseks, so selles kontekstis tervise taastamiseks.

Seoses uute usunditega on ka ravimisele suurt tähelepanu pööratud,⁴ kuid vähem sellele, mida annab ravimine neile inimestele, kes kuuluvad ammu rajatud usulistesse institutsioonidesse.

Oletatakse koguni, et need raviviisid on unikaalsed ja kujundavad tegelikult uute usundite ilmet. Hardacre vaidleb sellele vaatele vastu ja osutab - pea-